

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: وقت مشترک و مخصوص/مواقیت الصلاة
 آیه شریفه: ﴿أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾^۱،
 مشتمل بر ذکر اوقات صلوات خمسسه می باشد، دلوک
 شمس همان زوال شمس است که وقت نماز ظهر و عصر
 می باشد، غسق اللیل یعنی نصف اللیل که شامل نماز
 مغرب و عشاء می شود و مراد از قرآن الفجر نماز صبح
 می باشد.

بحثی که باقی مانده یکی مربوط به دلوک الشمس است
 و بحث دیگر مربوط به نماز صبح می باشد.

در مجمع البیان و المیزان گفته شده قرآن الفجر عطف به
 أقم الصلاة می باشد و روایات نیز از طریق فریقین
 دلالت دارند بر اینکه ملائک صبح و شب وقتی عوض
 می شوند قرآن الفجر که اشاره به وقت نماز صبح دارد را
 می بینند .

صاحب عروه به همین بیان اکتفاء کرده که "ما بین
 الطلوع الفجر الصادق الى طلوع الشمس وقت صلاة
 الصبح" ، در روایات هست که وقتی شب به پایان
 می رسد و کم کم وقت فرا رسیدن صبح می شود اول
 یک سفیدی از طرف مشرق ظاهر می شود و رو به
 بالا می رود (پهن نمی شود) که به این فجر کاذب
 می گویند و این را تشبیه به دُم گرگ کرده اند که برای
 این اهمیتی قائل نیستیم و موثر نیست، پشت سر آن

یک سفیدی ظاهر می شود که منتشر در افق هست
 که همان فجر صادق می باشد.

شیخ طوسی در خلاف اینطور فرموده: «مسألة ۱۰:
 أول وقت صلاة الفجر : لا خلاف فيه انه حين يطلع الفجر
 الثاني، فإما آخر الوقت فعندنا أن وقت المختار الى أن
 يسفر الصبح و وقت المضطر الى طلوع الشمس، و به قال
 الشافعي و جميع أصحابه.

و ذهب الإصطخري من أصحابه إلى أنه إذا أسفر
 فات وقت الصبح.

و قال أبو حنيفة و أصحابه:
 أن الوقت ممتد الى طلوع الشمس من غير تفصيل.

دلیلنا: طريقة الاحتياط فان ما اعتبرناه لا خلاف بين الأمة أنه
 من الوقت و ما زاد عليه ليس عليه دليل أنه وقت الاختيار،
 و قد بينا الوجه فيما اختلف من أخبارنا في الكتابين المقدم
 ذكرهما»^۲.

محقق در شرایع ابتدا نقل اقوال کرده و بعد فرموده ما بین
 طلوع فجر ثانی که منتشر در افق است تا طلوع فجر
 وقت نماز صبح می باشد و علامه در منتهی نیز همین را
 فرموده و در کتاب "بداية المجتهد و نهاية المقتصد" تالیف
 ابن رشد آندلسی که از کتب عامه است نیز وقت نماز
 صبح را به همین ترتیب ذکر کرده و شما برای آشنائی با
 اقوال خودتان مراجعه و مطالعه بفرمائید.

صاحب جواهر عبارتی دارد که: «وما بین طلوع الفجر
 الثاني الصادق الذي كلما زدته نظرا أصدك بزيادة حسنه
 ونحوه المستطير في الأفق والمعترض المنتشر فيه الذي هو
 كالبطية البيضاء(نوعی پارچه مصری که بسیار سفید و روشن
 بوده) ، و کنهر سوري(نهریست در عراق که آبش بسیار صاف
 و شفاف است) ، لا الأول الكاذب المستطيل في السماء
 المتصاعد فيها الذي يشبه ذنب السرحان على سواد يتراءى

^۱ سوره اسراء، آیه ۷۸.

^۲ الخلاف، شیخ طوسی، ج ۱، ص ۲۶۷.

أعرف أفضل الوقتين فأصلي فيه، فإن رأيت أن تعلمني أفضل الوقتين وتحده لي، وكيف أصنع مع القمر والفجر لا يتبين (تبيين) معه، حتى يحمر ويصبح، وكيف أصنع مع الغيم وما حد ذلك في السفر والحضر فعلت إن شاء الله، فكتب عليه السلام بخطه وقرأته: الفجر يرحمك الله هو الخيط الأبيض المعترض، وليس هو الأبيض صعدا فلا تصل في سفر ولا حضر حتى تبينه، فإن الله تبارك وتعالى لم يجعل خلقه في شبهة من هذا، فقال: وكلوا واشربوا حتى يتبين لكم الخيط الأبيض من الخيط الأسود من الفجر، فالخيط الأبيض هو المعترض الذي يحرم به الأكل والشرب في الصوم، وكذلك هو الذي يوجب به الصلاة. محمد بن الحسن بإسناده عن أحمد بن محمد بن محمد بن عيسى، عن الحسين بن سعيد، عن الحصين (بن أبي الحصين) قال: كتبت إلى أبي جعفر عليه السلام وذكر مثله. ^٦

بقیه اخبار را خودتان مطالعه کنید.

یک مطلبی که بنده نوشته ام این است که آقای بروجردی فرمودند اگر کسی نماز عشاء را نخواند و خوابید علاوه بر قضای نمازش واجب است آن روز را روزه بگیرد و البته در روایت داریم که یا مستحب است یا واجب یعنی کفار نخواندن نماز عشاء این است که روزه بگیرد.

مطلب دیگر اینکه کتابی داریم بنام فقه الرضا علیه السلام که صاحب مستدرک الوسائل از آن نقل کرده که باید آن را مورد بررسی قرار بدهیم که آیا معتبر است یا نه که بماند برای بعد إن شاء الله تعالی... .

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على

محمد و آله الطاهرين

من خلاله وأسفله ، ولا زال يضعف حتى ينمحي أثره إلى طلوع الشمس... إلى آخر كلامه الشريف» ^٣.

خب و اما به سراغ اخبار مربوط به این بحث می رویم که در باب ۲۶ از ابواب مواقیات ذکر شده اند و عنوان باب این است: "أن وقت الصبح من طلوع الفجر إلى طلوع الشمس" ، چند خبر می خوانیم:

خبر اول: ﴿محمد بن يعقوب، عن علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن حماد (بن عثمان)، عن الحلبي (عبيد الله بن ابي شعبة حلبي) عن أبي عبد الله عليه السلام قال: وقت الفجر حين ينشق الفجر إلى أن يتجلل الصبح السماء ولا ينبغي تأخير ذلك عمدا ولكنه وقت لمن شغل أو نسي أو نام. ورواه الشيخ بإسناده عن محمد بن يعقوب مثله. ^٤

خبر دوم: ﴿وعنه عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن ابن أذينة، عن زرارة، عن أبي جعفر عليه السلام (في حديث) قال: إذا طلع الفجر فقد دخل وقت العداة. ^٥

صاحب وسائل خبر اول و دوم و سوم را از کلینی نقل کرده و از خبر چهارم به بعد از شیخ طوسی نقل شده. اخبار دیگری نیز در باب ۲۷ نقل شده و عنوان باب این است: "أن أول وقت الصبح طلوع الفجر الثاني المعترض في الأفق دون الفجر الأول المستطيل" ، خبر چهارم از این باب مربوط به لیالی مقمره می باشد، خبر این است: ﴿محمد بن يعقوب، عن علي بن محمد، عن سهل بن زياد، عن علي بن مهزيار قال: كتب أبو الحسن بن الحصين إلى أبي جعفر الثاني عليه السلام معي: جعلت فداك قد اختلف موالوك (مواليك) في صلاة الفجر، فمنهم من يصلي إذا طلع الفجر الأول المستطيل في السماء، ومنهم من يصلي إذا اعترض في أسفل الأفق واستبان، ولست

^٣ جواهر الكلام، شيخ محمد حسن نجفی جواهری، ج ۷، ص ۹۶، ط ۴۳ جلدی.

^٤ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۱۵۱، ابواب مواقیات الصلاة، باب ۲۶، حدیث ۱، ط الاسلامیة.

^٥ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۱۵۱، ابواب مواقیات الصلاة، باب ۲۶، حدیث ۲، ط الاسلامیة.

^٦ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۱۵۳، ابواب مواقیات الصلاة، باب ۲۶، حدیث ۴، ط الاسلامیة.